

Назар КОСЕНКО

аспірант відділу новітньої історії

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0650-5478>

e-mail: nazzzarkossenko@gmail.com

**«БОРОТЬБА З ОКУПАНТОМ НА ТЕРЕНІ ТЮРМИ»:
ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО В ПОЛЬСЬКОМУ УВ'ЯЗНЕННІ
(1934–1936)**

На основі архівних документів, спогадів і матеріалів періодичних видань досліджено період перебування Я. Стецька в ув'язненні польським окупаційним режимом. Висвітлено обставини арешту ідеологічного референта КЕ ОУН на ЗУЗ у 1934 р. Охарактеризовано умови ув'язнення Я. Стецька в краківській тюрмі та його поведінку під час допитів. Проаналізовано обставини обрання ідеолога націоналізму провідником УНПВ у львівській в'язниці Бригідки. Розкрито подробиці боротьби загратованих членів ОУН із Я. Стецьком як очільником за свої права проти свавілля тюремної адміністрації в 1935–1936 рр., форми та методи їхнього протесту, результати страйків. Висвітлено взаємини ув'язнених членів ОУН із іншими категоріями позбавлених волі у Бригідках. Охарактеризовано просвітницьку діяльність УНПВ. Описано роль лідера націоналістів-політв'язнів у започаткуванні випуску часопису «Непоборні» та подальшому функціонуванні видання. Окреслено тематику статей Я. Стецька означеного періоду.

Уведено до наукового обігу публікації ідеолога ОУН у підпільному часописі «Непоборні». Висвітлено вплив Я. Стецька на зміну тексту Декалогу українського націоналіста. Шляхом аналізу означених публіцистичних статей діяча розкрито його погляди як ідеолога націоналізму на взаємовідносини націоналізму і релігії та Церкви, філософію ідеалізму і волонтаризму, націоналістичне право і мораль. З'ясовано ставлення Я. Стецька до національних меншин, його трактування подій Української революції. Охарактеризовано погляди провідника УНПВ на засадничі принципи українського націоналізму, тактику та завдання визвольного руху. Висвітлено його міркування щодо вирішення земельної проблеми й особливості соціальної концепції діяча.

Проаналізовано контакти Я. Стецька в період ув'язнення з іншими членами ОУН і членами родини. Схарактеризовано вплив перебування за ґратами на стан здоров'я провідника УНПВ. Констатовано, що Я. Стецько проявив себе оригінальним політичним мислителем. Стверджено зростання авторитету ідеолога ОУН унаслідок подій періоду ув'язнення.

Ключові слова: Ярослав Стецько, український визвольний рух, ідеологія українського націоналізму, ОУН, міжвоєнний період, громадсько-політична діяльність, Західна Україна.

Постать одного з лідерів українського націоналістичного руху Ярослава Стецька займає важливе місце в історії України новітнього часу, зокрема міжвоєнного періоду. Саме громадсько-політична праця діяча в 1930-х роках значною мірою обумовила його подальший підйом до вершин управлінської вертикалі Організації українських націоналістів (ОУН). Важливою віхою в цьому контексті є період ув'язнення польською владою Я. Стецька впродовж двох із половиною років. Висвітлення означеної тематики є актуальним, зважаючи на те, що на 2025 р. припадає 90-ліття обрання ідеолога визвольної боротьби провідником українських політичних в'язнів-націоналістів у тюрмі Бригідки (фото 1).

Мета статті – проаналізувати обставини ув'язнення Я. Стецька та його діяльність під час перебування за ґратами.

Варто зауважити, що означений період громадсько-політичної біографії Я. Стецька залишається маловивченим в історичній літературі. У більшості праць лише побіжно висвітлено окремі аспекти ув'язнення ідеолога націоналізму на тлі характеристики ширших процесів визвольної боротьби (Липовецький, 2025) або ж дослідження біографії побратимів діяча (Посівнич, 2010). Незначний обсяг фактажу про діяльність Я. Стецька в 1934–1936 рр. міститься в науково-популярних книжках, присвячених його життєвому шляху. Зокрема, в іспаномовній праці діаспорного дослідника Миколи Шафовала (Szafoval, 1988), а також розвідці сучасних українських авторів Мирона Сагайдака, Віктора Уніята та Богдана Мельничука (Мельничук, Сагайдак, Уніят, 2010). Важливі джерела, що проливають світло на означену тематику, зберігаються у 371 фонді Центрального державного історичного архіву у м. Львів. Ідеться про матеріали судової справи польського окупаційного режиму на Я. Стецька та його побратимів, зокрема протоколи допитів обвинувачених і свідків (ЦДАЛУ-4; ЦДАЛУ-5). Варті уваги також документи польських репресивних органів щодо слідчих дій над близькими людьми ідеолога націоналізму – його побратимом Романом Шухевичем (ДАЛО-3) та сестрою Оксаною Стецько (ДАЛО-1), які знаходяться у Державному архіві Львівської області. Значну цінність для вивчення польського слідства щодо ідеолога ОУН й інших провідників визвольного руху має опублікований Миколою Посівничем «Варшавський акт обвинувачення Степана Бандери та

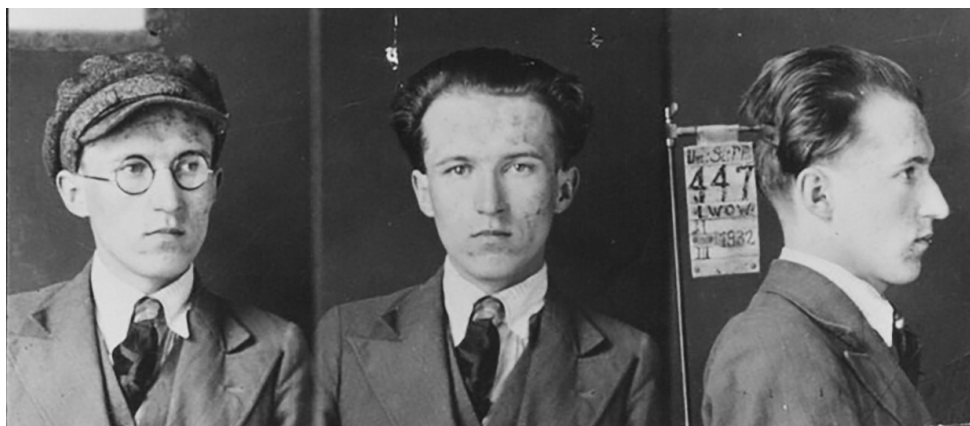

Фото 1. Ярослав Стецько після арешту 1932 р. Джерело: <https://www.istpravda.com.ua/images/doc/0/8/085b8bb--tets-ko-3.png>

товаришів» (Посівнич, 2005). Важливим джерелом для дослідження періоду ув'язнення Я. Стецька є випуски підпільного рукописного часопису «Непоборні», який розповсюджувався серед українських політичних в'язнів львівської тюрми Бригідки (ЦДІАЛУ-1; ЦДІАЛУ-2; ЦДІАЛУ-3). Також заслуговують уваги записані Анатолем Бедрієм спогади Ярослава Стецька (Романишин, 1986), надруковані окремо в збірнику праць ідеолога ОУН мемуари про пережите ним за ґратами (Косик, 1987), спомини його сестри Оксани Романишин (Романишин, 1987), членів ОУН Дмитра Сусіка (Сусік, 2006) та Миколи Климишина (Климишин, 1987).

У червні 1934 р. ідеологічного референта Крайової екзекутиви ОУН на західноукраїнських землях (КЕ ОУН на ЗУЗ) Я. Стецька було ув'язнено в межах масштабних репресивних заходів польської поліції проти українських націоналістів. Драматичні події літа 1934 р. діаспорний історик Петро Мірчук назвав «громовицею» (Мірчук, 1968, с. 434). У літературі тогочасні арешти часто пов'язували із успішним замахом націоналістичного підпілля на відповідального за антиукраїнські заходи голову міністерства внутрішніх справ Другої Речі Посполитої Броніслава Перацкі (Bronisław Pieracki) (Зайцев, 2014, с. 239; Мотика, 2013, с. 20). Проте насправді затримання провідного активу українського націоналістичного руху розпочалися за день до ліквідації високопоставленого урядовця. Справжньою причиною масових арештів стало потрапляння до рук польської поліції в 1933 р. сотень організаційних документів ОУН із т. зв. архіву Сеніка (Посівнич, 2023, с. 76). У результаті 14 червня 1934 р. було заарештовано Ярослава Стецька, крайового провідника ОУН на західноукраїнських землях Степана Бандеру, Миколу Климишина, Богдана Підгайного, Ярослава Спольського (Wysocki, 2003, s. 300; Климишин, 1987, с. 97, 114). Ідеологічного референта КЕ ОУН на ЗУЗ затримали після обшуку в будинку, де він проживав. У полудень 14 червня 1934 р. його було відправлено до слідчої в'язниці Кракова. Загалом, у межах репресій проти ОУН 14 червня 1934 р. польська поліція заарештувала майже 800 українців (Wysocki, 2003, s. 299).

Унаслідок арешту 14 червня 1934 р. навчання Ярослава Стецька у Львівському університеті Яна Казимира втретє й востаннє перервала польська поліція (Szafoval, 1988, р. 34). Відомо, що вперше його заарештували під час пацифікації наприкінці 1930 р., а пізніше двічі затримували після гучних акцій націоналістичного руху: атентата на комісара польської поліції Еміля Чеховські (Emilian Czechowski) у березні 1932 р. та замаху на сталінського емісара Алексея Майлова (Алексей Майлов) у консульстві СРСР у Львові в жовтні 1933 р. Під час хвилі репресій проти українського студентства, яка була реакцією польської влади на підтримку молоддю Миколи Лемика, Ярослава Стецька взяли під варту за підозрою в причетності до діяльності ОУН. Із цієї причини понад два місяці він провів за ґратами у львівській кримінально-слідчій в'язниці, вийшовши на волю лише 4 січня 1934 р. (ДАЛО-2, арк. 1). Серед його прикмет у тюремних документах було зазначено: сірі очі, ясно-біляве волосся, низький голос, міцна статура. Зріст 21-річного Я. Стецька, за даними працівників пенітенціарної системи Польщі, становив 170 см, а вага – 59,6 кг (ДАЛО-2, арк. 1–2).

Після затримання 14 червня 1934 р. ідеолога українського націоналізму спочатку відправили до поліцейської в'язниці у Кракові, а за короткий час перевели до судової тюрми міста. На першому допиті 15 червня 1934 р. Я. Стецько категорично заперечив приналежність до ОУН, виклавши слідству лише загальні біографічні факти про себе (ЦДІАЛУ-4, арк. 163). Невдовзі після арешту його відправили в одиночну

камеру, де тривалий час намагалися змусити дати свідчення інтенсивними допитами й утриманням в антисанітарних умовах з обмеженим доступом навіть до води. Такі побутові реалії вкрай негативно позначилися на здоров'ї ідеолога націоналізму, який втратив здатність самостійно пересуватись (Косик, 1987, с. 60).

Для отримання від Я. Стецька свідчень його піддали тортурам. Співробітники польської поліції, зокрема Антоні Фіц (Antoni Fic), упродовж понад 8 днів допитували очільника ідеологічної референтури КЕ ОУН на ЗУЗ, тримаючи його в сидячому положенні без сну, щоб домогтись зізнань (ЦДІАЛУ-4, арк. 164–165; Липовецький, 2025, с. 357). Процес супроводжувався психологічним і фізичним тиском: від погроз до обливання водою, і тривав приблизно 200 годин (Косик, 1987, с. 80). Проте спроби тортурами змусити ідеолога українського націоналізму зізнатися бажаного для польського слідства результату не принесли. Жорсткі методи допиту, ймовірно, були пов'язані з тим, що польська поліція мала інформацію про високий статус Я. Стецька в ієрархії націоналістичного руху. Так, працівник польського правоохоронного відомства А. Фіц стверджував, що ідеолог націоналізму був «правою рукою» крайового провідника ОУН С. Бандери (ЦДІАЛУ-5, арк. 123). Варто зауважити, що подібні заходи впливу репресивні органи Другої Речі Посполитої застосовували у той час і до інших заарештованих націоналістів, часто безуспішно. Наприклад, референта пропаганди КЕ ОУН на ЗУЗ Я. Спольського польська поліція безперервно допитувала 9 днів і ночей, використовуючи фізичні засоби впливу. Після таких тортур він, зрештою, зламався, давши потрібні слідчим свідчення (Ярослав Спольський вдруге перед судом, 1936, с. 4). Показово, що учасник тортур над ідеологом ОУН А. Фіц визнав, що допит Я. Стецька тривав упродовж кількох днів. Однак він виправдовував такий підхід, посилаючись на досвід отримання зізнань з інших представників керівної ланки ОУН (ЦДІАЛУ-5, арк. 124). У краківській тюрмі Я. Стецька утримували до жовтня 1934 р. Це було пов'язано з наміром польських правоохоронних органів долучити його до Варшавського процесу над С. Бандерою та товаришами (Романишин, 1986, с. 27). У подальшому Я. Стецька транспортували у львівську в'язницю Бригідки.

Невдовзі після доправлення до Львова ідеолог визвольної боротьби приєднався до організованої групи українських націоналістів-політв'язнів (УНПВ). Він взяв участь в акції непокори заготованих членів ОУН, долучившись до їхнього голодування проти жорстокого режиму утримання у Бригідках (Липовецький, 2025, с. 374–375). Ярослав Стецько познайомився з провідником спільноти (УНПВ) Володимиром Нидзою, відправивши до його камери власний текст з оцінкою протестного виступу. Після цього ідеолога націоналізму було введено до складу проводу УНПВ, де він зайнявся судочинством, виносячи вироки членам ОУН, що зламалися під час голодування, накладаючи на них покарання у вигляді призупинення членства в організації або ж демонстративних голодувань (Косик, 1987, с. 91). У Бригідках Я. Стецько сидів у 75-й камері (Сусік, 2006, с. 33). Він активно комунікував з іншими УНПВ, допомагаючи їм зорієнтуватись у в'язничних реаліях. Так, новоприбулому Д. Сусіку, який сидів у сусідній 76-й камері, ідеолог визвольної боротьби передав схему розміщення тюремних приміщень й інформацію про конкретні місця перебування інших членів ОУН в Бригідках. Попри суворі обмеження, Я. Стецько щодня обмінювався новинами із «сусідом», а також звіряв із ним свої свідчення (Сусік, 2006, с. 32). Це підтверджує непересічний конспіративний хист провідника УНПВ.

Із часом становище політв'язнів у Бригідках погіршувалося. Характеризуючи умови утримання, Я. Стецько писав: «В'язнів били, поліція урядувала в тюрмі так, як сама хотіла. Умови життя в'язнів ставали нестерпними» (Косик, 1987, с. 91). Адміністрація тюрми регулярно знущалась над загратованими українцями, вдаючись до насильства та створення нелюдських умов. Доходило до заборон використовувати в стінах в'язниці іншу мову, окрім польської. Хворим в'язням-націоналістам не надавали жодної медичної допомоги. На такому тлі Я. Стецько став головою проводу УПНВ. Після вивезення з Бригідок В. Нидзи ідеолог націоналізму очолив боротьбу ув'язнених націоналістів проти свавілля адміністрації. Достеменно невідомо, коли Я. Стецько став головою проводу УПНВ. Відповідно до віднайдених автором архівних матеріалів, уже влітку 1935 р. ідеолог українського націоналізму виконував функції старости націоналістів-політв'язнів у Бригідках (ЦДІАЛУ-4, арк. 165).

Пізніше в листі до С. Бандери Я. Стецько, звітуючи про свою діяльність в ув'язненні як голови УПНВ, виділив 3 її ключові напрямки: 1) «боротьба з окупантом на терені тюрми» – протистояння свавіллю польської адміністрації Бригідок; 2) виховна та просвітницька робота; 3) протидія комуністам, зокрема їхній пропаганді (ЦДІАЛУ-3, арк. 38). Першим нагальним завданням для ідеолога українського націоналізму стала підготовка масштабної акції непокори українців проти свавілля тюремників. Для цього з його ініціативи було налагоджено конспіративну лінію зв'язку між загратованими членами ОУН у різних камерах. Опісля Я. Стецько в червні 1935 р. наказав націоналістам розпочати акцію непокори, що передбачала демонстративну відмову виходити з камер та давати будь-які свідчення до виконання їхніх вимог. Останні містили 9 пунктів: 1) скасування карцерів і звільнення з них усіх утримуваних; 2) припинення знущань та побоїв; 3) припинення тортур; 4) визнання Я. Стецька провідником спільноти політв'язнів із правом відстоювання її інтересів перед тюремною адміністрацією; 5) розмежування політичних та кримінальних в'язнів; 6) дозвіл для політв'язнів послуговуватись українськими книжками, газетами та своєю рідною мовою; 7) відсторонення з Бригідок відомого жорстокістю заступника начальника тюрми Тадеуша Щевсни (Tadeusz Szczewny); 8) усунення з Бригідок садистів-вартових; 9) надання політв'язням належної медичної допомоги і відмежування націоналістів від венерично хворих кримінальників (Косик, 1987, с. 96). Загалом, в акції непокори на початку брало участь понад 200 членів організації УПНВ. Тюремна адміністрація відреагувала на це посиленням терору. Прагнувши ізолювати лідера протестної акції Я. Стецька, його відправили до темниці, з якої згодом – до карцера.

Попри старання тюремної адміністрації, націоналісти не лише продовжили виявляти непокору, а й зуміли залучити до протесту звичайних ув'язнених (ЦДІАЛУ-3, арк. 38). Їхньою основною спільною вимогою стало припинення терору в Бригідках. Зауважу, що свідчення в спогадах сучасників про форму масового тюремного страйку різняться. Так, Я. Стецько писав, що в своєму наказі говорив про демонстративну відмову в'язнів Бригідок від гоління, проходу та пакунків, а після 6 днів такого протесту – часткове голодування. Останнє передбачало утримання одного дня від обіду, другого – від вечері, після чого переривалося дводенним повноцінним харчуванням, а далі продовжувалося (Косик, 1987, с. 100). Натомість, учасник страйку проти свавілля польської адміністрації Д. Сусік зазначав про масове загальнотюремне голодування (Сусік, 2006, с. 32). Сестра провідника УПНВ О. Романишин писала про повну відмову

в'язнів від їжі до задоволення їхніх вимог (Романишин, 1987, с. 674). Керівництво тюрми спробувало силою придушити спротив учасників страйку, вдавшись до масового побиття. Ярослав Стецько отримав серйозну травму голови, проте не припинив акцію спротиву. Лідер УНПВ власним прикладом демонстрував непокору режиму, відмовляючись на знак протесту від будь-яких свідчень на допитах та підписування протоколів слідства (ЦДІАЛУ-4, арк. 165–166).

Врешті, після понад 2 місяців протистояння адміністрація змушена була поступитися. Унаслідок перемовин начальника тюрми з головою проводу УНПВ було задоволено основні вимоги ув'язнених у Бригідках націоналістів. Зокрема, усунуто жорстокого посадовця Т. Щевсни, припинено масові побиття, виокремлено більшість засуджених політв'язнів, дозволено використання української мови, забезпечено доступ членів ОУН за ґратами до преси та листів рідних (Косик, 1987, с. 95). Іншим важливим здобутком страйку став дозвіл адміністрації Бригідок на носіння політв'язнями власного одягу замість тюремної уніформи. З огляду на результат акції, версія про масове голодування видається переконливішою. Адже подібний спосіб протесту є значно ефективнішим за окремі демонстративні вияви непокори, які самі по собі не загрожували суттєвими негативними наслідками для польської адміністрації Бригідок, на відміну від смертей великої кількості ув'язнених від недоїдання. Наймасовіше голодування, за спогадом О. Романишин, тривало 11 днів (Романишин, 1987, с. 674). Після домовленості про задоволення вимог УНПВ Я. Стецько особисто інформував учасників страйку про його завершення.

Тож завдяки акції протесту, яку ініціював Я. Стецько, вдалося значно поліпшити становище ув'язнених у Бригідках. Безумовно, це сприяло підвищенню авторитету ідеолога націоналізму серед побратимів. Ув'язнений у Бригідках член ОУН Дмитро Сусік писав у спогадах: «В цій перемозі всі в'язні визнали заслугу Ярослава Стецька, який вмів переконливо доводити свою і інших правоту» (Сусік, 2006, с. 33). Відомо, що подібна масштабна акція непокори під проводом Я. Стецька відбулась також у грудні 1935 р. – січні 1936 р. Під час її проведення націоналістам також вдалося заручитись підтримкою «посполитих в'язнів» (ЦДІАЛУ-3, арк. 38). Приводом для акції непокори стало різке погіршення харчування в'язнів через зменшення кількості страв на обід із двох до однієї. Попри спроби адміністрації Бригідок придушити спротив, націоналісти під проводом Я. Стецька домоглися бажаних поступок, зокрема повернення попереднього формату харчування (Косик, 1987, с. 114).

Напруженими були відносини націоналістів у Бригідках з ув'язненими комуністами. Ідеологічні суперечності нерідко призводили до фізичних сутичок. Очолуваний Я. Стецьком провід УНПВ видав заборону націоналістам співпрацювати з комуністами в камерах. Водночас цілеспрямовано проводилась робота з переконування «сільських хлопців», що підпали під вплив лівої агітації. Ярослав Стецько згадував, що заходи з агітації серед симпатиків лівих сил, зокрема з Волині, давали результати (Косик, 1987, с. 105). Вагомою конкурентною перевагою націоналістів у боротьбі проти комуністів у Бригідках стало розкриття членами ОУН шифру, яким ліворадикали кодували свої повідомлення, що передавалися спеціальними записками. Завдяки цьому УНПВ заздалегідь було відомо про наміри ідеологічних антагоністів.

Позиції заперечення будь-якого зв'язку з ОУН перед слідством ідеолог українського націоналізму дотримувався послідовно. Так, на допиті 18 лютого 1935 р. він також спростував як виконання функцій ідеологічного референта КЕ, так і будь-

який зв'язок із націоналістичним підпіллям. Усі намагання слідчих переконати його зізнатись, покликаючись на свідчення інших заарештованих членів ОУН, виявилися марними (ЦДІАЛУ-4, арк. 163–164). На той час покази на Ярослава Стецька дав референт розвідки КЕ ОУН на ЗУЗ Ярослав Макарушка. Останній на допиті ствердив, що саме провідник УНПВ був ідеологічно-політичним референтом націоналістичного підпілля в краю (Посівнич, 2005, с. 126). Між Я. Стецьком та Я. Макарушкою слідчі провели конфронтацію, під час якої обоє підтвердили раніше озвучені покази протилежного змісту. Так, референт розвідки КЕ ОУН на ЗУЗ заявив, що впізнає в обвинуваченому ідеологічного референта. Натомість, Я. Стецько відкинув це твердження (ЦДІАЛУ-4, арк. 165).

Окрім протистояння польській тюремній адміністрації та комуністам, іншим вагомим напрямком діяльності голови проводу УНПВ була ідеологічно-просвітницька й виховна робота серед в'язнів. Ярослав Стецько підпільно готував спеціальні реферати на різноманітну тематику, які поширювалися поміж утриманими в Бригідках. Зокрема, він написав ідеологічні праці про соціальне та релігійне питання (Косик, 1987, с. 107). Відомі назви рефератів: «Один фрагмент» і «Суспільний зміст націоналізму». У своїй вишкільній праці члени ОУН не обмежувалися власним середовищем. Націоналісти також навчали інших в'язнів елементарній грамотності. Ярослав Стецько згадував: «... вчили ми і читати й писати тих в'язнів-українців, що не знали грамоти» (Косик, 1987, с. 107–108). Також націоналісти-політв'язні у Бригідках спільно відзначали річниці знакових історичних подій: бою під Крутами 29 січня, проголошення незалежності УНР та Акта злуки Наддніпрянщини й Наддністрянщини 22 січня. Члени ОУН вшановували пам'ять полеглих хвилиною мовчання у певний час та вдавалися до символічного голодування, демонстративно носили синьо-жовті стяжки. Також провід УНПВ, який очолив Я. Стецько, заохочував ув'язнених націоналістів читати тематичні матеріали та викладати власні думки про важливі історичні події.

У межах просвітньо-ідеологічної роботи під час ув'язнення в львівській тюрмі Бригідки Я. Стецько ініціював випуск націоналістичного часопису «Непоборні» (Разиграєв, 2019, с. 26). Зрозуміло, що за ґратами друк періодичного видання був неможливим. Тому «Непоборні» виходили підпільно у рукописному форматі. Цьому часопису передував започаткований у січні 1935 р. журнал «Ґрати», який так і не вдалося перетворити на періодичне видання (Косик, 1987, с. 93). «Непоборні» писалися в трьох-чотирьох примірниках на цигарковому папері, а згодом часопис пересилали до провідників камер із націоналістами. Видання мало статус офіційного органу проводу УНПВ і містило ідеологічно-програмові, політичні та святкові статті, матеріали з оглядами преси та тюремними новинами, а також офіційні накази керівництва ОУН у Бригідках. Початкова спроба розповсюджувати часопис зазнала невдачі. Перший номер «Непоборних» конфіскували польські вартіві, а Я. Стецька викликали на допит через його ініціативу з випуску періодичного органу політв'язнів (Косик, 1987, с. 107). Проте в подальшому націоналістам вдалося налагодити випуск та розповсюдження власного часопису в Бригідках. Часопис виходив регулярно від листопада 1935 р. (ЦДІАЛУ -1, арк. 4). Закономірно, що досвідчений публіцист Я. Стецько став одним із провідних авторів видання «Непоборні». Свої статті він підписував псевдонімами «Озерський» та «Євген Озерський». Як освічена людина, що 2 роки виконувала функції ідеологічного референта КЕ ОУН на ЗУЗ, Я. Стецько зосереджувався у

своїй тюремній публіцистиці на світоглядній проблематиці та практичних політичних питаннях. Доцільно схарактеризувати низку статей провідника націоналістів-політв'язнів у Бригідках, які відображають його переконання.

У публікації «Сучасна ситуація політична на ЗУЗ і її перспективи розвитку» Я. Стецько висловлював своє бачення поточного становища та завдань українського визвольного руху. Він наголошував на потребі мобілізації до боротьби за незалежність України усіх «творчих сил». Останніми Я. Стецько вважав не лише українців, а й представників національних меншин. Ідеолог націоналізму акцентував на державницькому розумінні нації. На його думку, етнічні українці мали стати ядром, яке втягуватиме в себе «чужі елементи». Висловлюючи власне ставлення до вирішення питання меншин, Я. Стецько писав: «В Укр. державі буде справедливий розподіл дібр без шовінізму, хто лиш стоятиме на ґрунті української державності – буде мати всі права нац. політичні» (ЦДІАЛУ-2, арк. 3). Ідеолог націоналізму пропонував ОУН піднімати на боротьбу під соціальними гаслами не лише українців, а й робітників і селян польського та єврейського походження. «Протиставити укр., пол. і жид. робітництво і селянство Польщі і комунізові» – так Я. Стецько формулював одне з ключових завдань українського визвольного руху (ЦДІАЛУ-2, арк. 3). Ця теза спростовує дотепер поширений міф про культивування шовінізму та ксенофобії в ідеології міжвоєнного українського націоналізму. Ярослав Стецько у «Непоборних» також висунув ідею залучення українськими націоналістами білоруського населення до боротьби проти спільного ворога – Другої Речі Посполитої (ЦДІАЛУ-2, арк. 30 зв.).

Ярослав Стецько виклав власну візію подальшої тактики націоналістичного руху. Остання повинна була передбачати: 1) проведення масової протестної кампанії за українську школу за участю дітей та батьків, фактично продовження шкільної акції; 2) проведення соціально-економічних акцій (страйків); 3) історично-виховні заходи (вшанування полеглих героїв на їхніх могилах); 4) масові політичні демонстрації проти польської адміністрації; 5) революційні акти (очевидно, силові акції проти окупантів); 6) «наставлення цілоти суспільно-політично нац. революціонізму» (ЦДІАЛУ-2, арк. 2 зв.). (Можливо, йшлося про пропаганду революційної боротьби, що мала охопити якнайширший загал ідеями визвольного змагання проти окупантів). Коментуючи старт т. зв. нормалізації між Українським національно-демократичним об'єднанням (УНДО) та польським урядом, Я. Стецько далекоглядно вказав на безперспективність очікувань українців на будь-які суттєві поступки від Варшави. Водночас ідеолог націоналізму основним ворогом ОУН серед українських політсил вважав не легальні «опортуністичні» партії, а Комуністичну партію Західної України.

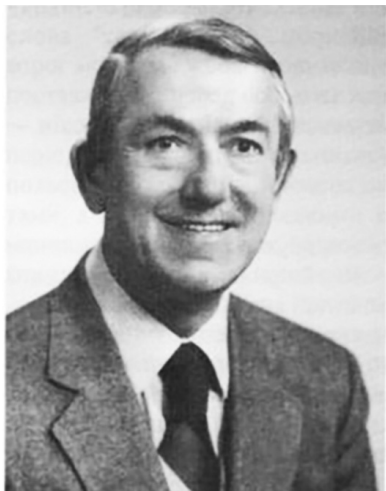
Свої міркування щодо завдань українського визвольного руху Я. Стецько продовжив у статті «Нині й завтра – ч. II і далі». Він знову наголосив на потребі залучення до змагань за державність національних меншин, зокрема поляків-мешканців Заходу України, проводячи паралель із використанням українців під час польського Січневого повстання 1863 р. його провідниками. «Треба вести дуже еластичну політику і уникати в непотрібних ситуаціях зайвого шовінізму», – писав ідеолог українського націоналізму (ЦДІАЛУ-2, арк. 18). Як далекоглядний політик з аналітичним мисленням Я. Стецько стверджував про швидке наближення війни. Відповідно, одним із ключових завдань українського визвольного руху за таких умов він вважав організацію власних військових сил на найширшій політичній платформі. Ці думки

провідника націоналістів-політв'язнів, як показали подальші події, були пророчими. Також важливими завданнями націоналістів він вважав створення легальних інституцій, які б діяли на засадах неосоціалізму. У цьому контексті Я. Стецько висунув цілий комплекс ідей, реалізація яких мала б створити міцний фундамент для відродження Української держави. Ідеолог націоналізму вів мову про мережу громадських організацій і товариств культурного й економічного спрямування, громадське національне судочинство під контролем професійних українських правників та окремих національних банків за кордоном як фінансову базу (ЦДІАЛУ-2, арк. 18–19). Фактично йшлося про побудову своєї паралельної держави низу.

У статті під назвою «Ви скритовбивники – ви бандити!» Я. Стецько піддав різкій критиці ставлення лоялістських політичних і церковних еліт Галичини до українського підпілля. Він зазначив, що публічні антинаціоналістичні випадки ієрархів УГКЦ (Української Греко-Католицької Церкви) та лідерів УНДО використовували окупанти для психологічного тиску на заарештованих членів ОУН із метою зламати революціонерів. На противагу інтерпретації опортуністичних елементів революційної активності націоналістів як «бандитизму», Я. Стецько виклав власну оригінальну концепцію. Він обґрунтував силові дії націоналістів як у правовому, так і в моральному аспектах. Ярослав Стецько зазначив, що суб'єктивно члени ОУН керувалися українським правом, тому не визнавали польських окупаційних законів. «Українське право існує без огляду на те, що немає державної організації української нації. Українська держава існує як психологічний фактор – існує в наших душах», – наголошував ідеолог українського націоналізму (ЦДІАЛУ-2, арк. 4 зв.). Існування українського права в такому разі логічно реалізовувалося на практиці через рішення революційних судів, що втілював у життя актив ОУН. Водночас опортуністичні українські середовища визнавали польське право карати смерть українців, а не навпаки, попри абсолютну несправедливість такого становища. «Коли отже українські опортуністи стоять на становищі чужого польського права чи московського, то для них ми бандити і зрадники держави», – зауважував Я. Стецько (ЦДІАЛУ-2, арк. 5). Натомість, він не вважав себе громадянином Польщі, трактуючи її як окупанта.

У моральній площині Я. Стецько наголошував, що дії українських націоналістів оборонні за своєю суттю, тобто їх слід розглядати як реалізацію права на захист. Покликаючись на авторитет Біблії, він мовить про припустимість відсічі нападнику для індивідуума та обов'язковості оборони нації («друзів») від ворогів. Ярослав Стецько звинувачував керівництво УГКЦ у недотриманні біблійних настанов, вказуючи на політичне, а не моральне чи правове підґрунтя його критичної позиції щодо ОУН. Таку поведінку церковних ієрархів Я. Стецько називав «апотеозом золотого тільця» (ЦДІАЛУ-2, арк. 5 зв.). Він наголошував, що націоналісти мають право і обов'язок боротися за свої ідеали. Власні міркування щодо доцільності силових революційних акцій націоналістів провідник УНПВ доповнив у публікації «Один фрагмент революційної діяльності». Зокрема, на додаток до морально-правової обумовленості фізичного спротиву окупантам, Я. Стецько наголосив на важливості подібних дій, з огляду на їхній вплив на мислення українського загалу. Про це він писав: «... виховний ефект передусім у тому, що дає приклад беззастережної відданості ідеї» (ЦДІАЛУ-2, арк. 52 зв.).

У своїй в'язничній публіцистиці Ярослав Стецько також сформулював засади соціально орієнтованого націоналізму. Полемізуючи з редактором «Непоборних»

Фото 2. Ярослав Пришляк («Зорян»).
 Джерело: https://ukrpohliad.org/wp-content/uploads/2024/02/02_29_pryshlyak-01-768x989.jpeg

концепцію він називав неосолідаризмом професій, протиставляючи її «солідаризму клас Муссоліні» (ЦДІАЛУ-2, арк. 31).

У статті «Метафізика, націоналізм і релігія (кілька завваг)» Я. Стецько виклав свої філософські погляди та міркування про взаємовідношення християнства і націоналістичного руху. Відмежовуючись від крайнього волонтаризму, він зазначав про синтез волі та розуму з приматом першого чинника. Ярослав Стецько наголосив на засадничо позитивному ставленні націоналістів до релігії. На його думку, саме діяльність членів ОУН була практичною реалізацією релігійних приписів (ЦДІАЛУ-3, арк. 28). Водночас Я. Стецько зауважував, що ставлення до релігії не може бути критерієм для визначення відношення людини до націоналістичного руху, на відміну від прихильності до ідеологічних постулатів націоналізму. Показово, що християнство провідник націоналістів-політв'язнів називав «релігією наших дідів і прадідів», вірою «цілого українського народу», виявляючи пієтет до нього (ЦДІАЛУ-3, арк. 28 зв.). За цього Я. Стецько критикував офіційну інтерпретацію християнської моралі, яку іронічно характеризував формулою: «... терпіть, а на другім світі буде краще». У тексті «Ми і орієнтанти» ідеолог українського націоналізму коротко виклав своє бачення основних ідеологічних принципів ОУН, ілюструючи відмінності між націоналістами та їхніми опонентами в українському середовищі: «українськими націонал-позитивістами» та «комуністами-москвофілами». Серед фундаментальних підвалин націоналістичного руху він виділив волонтаризм, ідеалізм, безкомпромісність щодо окупантів, орієнтацію на соборність та власні сили, неосолідаризм у соціальній площині, культивування національної гордості й «негацію покори» (ЦДІАЛУ-3, арк. 28 зв.).

Ярослав Стецько також торкався історичної проблематики у своїй в'язничній публіцистиці. Так, у статті «Листопадові роковини» він ділився власними міркуваннями з приводу річниці початку державотворення на західноукраїнських землях. Листопадовий чин ідеолог українського націоналізму розглядав як закономірний вияв волі українців володіти власною територією, переломний момент історії, з якого бере по-

«Зоряном» (ймовірно, Ярославом Пришляком) (фото 2), який обстоював класичні праві погляди на соціально-економічне життя, провідник УНПВ наголошував на потребі реалізації інтересів найширших верств «в ім'я суспільної справедливості», зокрема шляхом поділу земель великих землевласників серед загалу селян. Обґрунтовуючи важливість задоволення потреб широкої громадськості, він вказував на фундаментальні зміни, які принесла модерна доба: «Як давніше у війні була ставка на лицарство, були ручні бої, так тепер ставка на масу» (ЦДІАЛУ-2, арк. 28). Водночас Я. Стецько акцентував на тому, що соціальний націоналізм не означає соціалістичний, заперечуючи поєднання націоналістичної ідеології з лівою доктриною. На відміну від марксистів, провідник УНПВ мовив про необхідність забезпечення не матеріальної рівності, а «рівності при старті», тобто однакових можливостей. Власну соціальну

чаток «ідеологія боротьби й безкомпромісовости». Цю подію він трактував у соборницькому ключі як поштовх до злуки Наддністрянщини та Наддніпрянщини в єдину державу. У цьому контексті ідеолог українського націоналізму осмислював причини невдачі Української революції. Він писав: «... не було цієї свідомости своїх завдань і цілей, характерної, шляхетної, національно-суспільної революційної ініціативної меншости, не було проводу, а в парі з тим і народна гуща не стояла на висоті своїх завдань» (ЦДІАЛУ-3, арк. 52). Водночас Я. Стецько наголосив, що, попри невдачу визвольних змагань, створена у 1918 р. Українська держава продовжує жити «в душах українців». Загалом, в'язнична публіцистика Я. Стецька характеризує його як глибокого політичного мислителя та свідчить про подальший розвиток діяча в амплуа ідеолога українського націоналізму. Він послідовно поширював націоналістичні ідеї, обґрунтовуючи їх у різних площинах, а також формулював оригінальні концепції, які стосувалися практичних аспектів визвольної боротьби, що дають змогу спростувати поширені уявлення про побутування антисемітизму та полонофобії в ідеології міжвоєнної ОУН.

Із перебуванням Я. Стецька на посту провідника УНПВ у Бригідках пов'язана також історична для націоналістичного руху подія – зміна трьох пунктів Декалогу українського націоналіста. Первинна версія «десяти заповідей» українського націоналіста авторства Степана Ленкавського містила контроверсійні формулювання низки точок, що могли бути трактовані як аморальні, нігілістичні та шовіністичні. Зокрема: «7. Не заввагаєшся виконати найбільший злочин, якщо цього вимагатиме добро справи. 8. Ненавистю і підступом прийматимеш ворогів твоєї Нації. 10. Змагатимеш до поширення сили, простору й багатства Української держави навіть шляхом поневолення чужинців» (Сич, 2023, с. 227). Ярослав Стецько, який ще до ув'язнення акцентував у своїх публікаціях на важливості етичних цінностей, вважав оформлення цих точок «незгідним з духом української визвольної боротьби і системою її ідей» (Карбович, 1956, с. 390). Згідно з його повоєнними свідченнями, він на правах провідника УНПВ ініціював внесення змін до тексту Декалогу. За спогадами, це відбулося в 1935 р. Редагування пунктів морально-ідеологічного кодексу українських націоналістів у Бригідках у період перебування Я. Стецька на посту провідника УНПВ засвідчує часопис «Непоборні». Відмінний від первинної версії варіант десяти заповідей націоналіста вийшов 6 травня 1936 р. у підпільному виданні політв'язнів під назвою «обов'язуючий текст Декалогу» (ЦДІАЛУ-3, арк. 29).

Новий варіант морально-ідеологічного кодексу націоналіста містив низку змін. По-перше, замість «не заввагаєшся виконати найбільший злочин, якщо цього вимагатиме добро справи» було обрано формулювання «не заввагаєшся виконати найнебезпечнішого чину, коли того вимагатиме добро твоєї Нації». По-друге, різко емоційне «ненавистю і підступом прийматимеш ворогів твоєї Нації» замінено на «безоглядною боротьбою прийматимеш ворогів твоєї Нації». По-третє, замість експансіоністського «змагатимеш до поширення сили, простору й багатства Української держави навіть шляхом поневолення чужинців» було обрано значно виваженішу конструкцію «змагатимеш до поширення добра, слави, багатства та простору Української держави» (ЦДІАЛУ-3, арк. 29). Як бачимо, з ініціативи Я. Стецька Декалог ОУН набув значно моральнішого та гуманістичнішого вигляду, позбувшись початкових агресивних формулювань. У подальшому саме цей оформлений у Бригідках варіант десяти заповідей українського націоналіста (із незначними стилістичними змінами) утвердився у визвольному русі (Мірчук, 1968, с. 126; Wysocki, 2003, s. 177). Під час перебування

Я. Стецька у Бригідках його співкамерник Осип Мащак написав текст «Молитви українського націоналіста», що згодом набув сакрального значення для членів визвольного руху. Відомо, що провідник УНПВ виступив за активне розповсюдження твору (Мороз, 2013, с. 6). Ймовірно, під впливом Я. Стецька текст «Молитви» було поширено на шпальтах часопису «Непоборні» (ЦДІАЛУ-3, арк. 32–32 зв.). Відтоді твір О. Мащака почав набувати популярності серед українських націоналістів.

Матеріали видання «Непоборні» містять також проєкт устрою організації політ'язнів-націоналістів у Бригідках. Відповідно до його положень, цілями об'єднання були взаємодопомога, спільне інтелектуальне самовдосконалення та боротьба за власні права проти свавілля в'язничної адміністрації. За проєктом до проводу націоналістів-політ'язнів, окрім його голови, повинні належати політичний референт, вишкільний референт та референт внутрішніх в'язничних справ. До повноважень провідника мало належати загальне управління організацією, її зовнішня репрезентація та призначення членів проводу (ЦДІАЛУ-3, арк. 50–50 зв.). Достеменно невідомо, чи було затверджено вищезгаданий проєкт. Станом на 6 травня 1936 р. у тюрмі під керівництвом Ярослава Стецька перебували такі відомі діячі визвольного руху, як бойовий референт КЕ ОУН Роман Шухевич та політичний референт КЕ ОУН Володимир Янів (ЦДІАЛУ-3, арк. 27). У публікованих у часописі «Непоборні» наказах йшлося про покарання націоналістів, що порушили засадничі принципи ОУН, зокрема дали покази на допитах на побратимів. Так, провід націоналістів-політ'язнів із Ярославом Стецьком як очільником засудив до пожиттєвого бойкоту Івана Малюцу, Романа Мигала та Тараса Гуцалюка (ЦДІАЛУ-3, арк. 38 зв.).

Фото 3. Ярослав Стецько (ліворуч) зі сестрою Оксаною та братом Омеляном невдовзі після виходу з ув'язнення. 19.12.1936 р. Джерело: https://ouuis.info/media/k2/items/cache/1c0ae2205709722b62e843abc0471a55_L.jpg

У виданні «Непоборні» також розміщували матеріали листування Я. Стецька та С. Бандери у травні–червні 1936 р., що свідчить про існування між ними добре законспірованого підпільного зв'язку. Саме в той час крайовий провідник ОУН на ЗУЗ був доправлений у тюрму Бригідки у контексті проведення Львівського судового процесу над керівництвом націоналістичного руху (25.05.1936–26.06.1936). Провідник УНПВ Я. Стецько поряд із С. Бандерою та іншими націоналістами успішно використав судову розправу для пропаганди українського визвольного руху. Відповідно до вироку суду, ідеологічного референта КЕ ОУН засудили до 5 років відбування покарання. З огляду на амністію, термін ув'язнення було скорочено до 2,5 років (ДАЛО-3, арк. 22 зв.; Посівнич, 2010, с. 42). Ярослав Стецько очікував значно суворішого вироку, попросивши у сестри заборонений у Польщі «Кобзар» Василя Сімовича для прочитання в тюрмі (Романишин, 1987, с. 679). Свій термін провідник УНПВ відбував у Бригідках (фото 3). За ґратами він керував революційним трибуналом, що виносив вироки членам ОУН, які заломились під час Львівського та Варшавського процесів.

Під час ув'язнення Ярослав Стецько регулярно бачився із сестрою Оксаною, яка часто відвідувала його. Натомість, зустріч із матір'ю Теодозією не відбулася, оскільки вона відмовилася спілкуватись із сином через ґрати. «Мій син не є злочинцем, щоб ви мені його показували через решітку», – заявила мати провідника УНПВ (Романишин, 1987, с. 684). Ув'язнення підірвало здоров'я Я. Стецька. Ще до арешту він мав серйозні проблеми через захворювання на туберкульоз легенів та кісток (ЦДІАЛУ-4, арк. 164). Тривале перебування в карцері та звичайній неопалюваній камері Бригідок погіршило його здоров'я. Окрім загострення туберкульозу, Я. Стецько отримав запалення дугівок очей, яке через ігнорування своїх обов'язків тюремним лікарем загрожувало втратою зору (Косик, 1987, с. 111). Відомо, що вже у 1935 р. сестра Ярослава Стецька Оксана була стурбована станом його здоров'я, а за посередництва адвоката він отримував спеціальні медикаменти (ДАЛО-1, арк. 7–7 зв.). Іншою серйозною проблемою Я. Стецька був шлунковий нежить, що загострився під час Львівського процесу. Через це суд на певний час перервав засідання. Проблеми з органами травлення, ймовірно, були наслідком досудового ув'язнення націоналіста в складних умовах (Гінда, 2024, с. 179). Попри важкі труднощі та негаразди зі здоров'ям, Я. Стецько зумів пройти через ув'язнення, зберігши націоналістичну безкомпромисність щодо польського окупаційного режиму. Він вийшов на свободу 14 грудня 1936 р. після завершення терміну перебування за ґратами (Романишин, 1986, с. 31). Показово, що його звільнення висвітлювала українська преса (Вийшли на волю, 1936, с. 1). Ярослав Стецько опинився на волі найшвидше з усіх підсудних на Львівському процесі членів КЕ ОУН на ЗУЗ. Після звільнення він вирушив до рідного Тернополя разом із сестрою Оксаною (ДАЛО-1, арк. 7–7 зв.), а невдовзі долучився до роботи в українському націоналістичному підпіллі вже у нових умовах.

Отже, у період ув'язнення у 1934–1936 рр. Я. Стецько продовжив свою громадсько-політичну діяльність, незважаючи на складні умови. Він стійко тримався на допитах польською поліцією, попри тортури. Цінним досвідом для молодого ідеолога українського націоналізму стало виконання впродовж 1935–1936 рр. функцій провідника УНПВ у Бригідках. Дві масштабні протестні акції в'язнів під керівництвом Я. Стецька засвідчили непересічні організаторські та лідерські якості діяча. У в'язничній публіцистиці на сторінках журналу «Непоборні» провідник УНПВ показав себе оригінальним політичним мислителем і глибоким аналітиком. Управління спільнотою політв'язнів у тюрмі Бригідки та успішна боротьба проти свавілля польської адміністрації в'язниці сприяли зростанню авторитету Я. Стецька. Історичне значення мали ініційовані провідником УНПВ зміни до тексту Декалогу українського націоналіста, які очистили десять заповідей націоналіста від суперечливих агресивних формулювань.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Вийшли на волю. (1936, 30 грудня). *Наш прапор*, 150, 1.

Гінда, В. (2024). *Національно-визвольний рух в Україні 1930–1950 років: факти, постаті, події*. Київ: Арій.

ДАЛО-1: Державний архів Львівської області (Держархів Львівської обл.), ф. 243 (Львівська міська команда державної поліції, м. Львів), оп. 1, спр. 219, арк. 1–7.

ДАЛО-2: Держархів Львівської обл., ф. 255 (Львівська кримінально-слідча в'язниця, м. Львів Львівського воєводства), оп. 1, спр. 1102, арк. 1–6.

ДАЛО-3: Держархів Львівської обл., ф. 255 (Львівська кримінально-слідча в'язниця, м. Львів Львівського воєводства), оп. 1, спр. 1744, арк. 1–22.

Зайцев, О. (2014). *Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): генеза, еволюція, порівняльний аналіз* [дис. ... д-ра іст. наук, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України]. Репозитарій: <https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/2685/Zaitsev%20Dissertation.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Карбович, З. (1956, квітень). Незмінні дороговкази. *Визвольний шлях: суспільно-політичний і науково-літературний місячник*, 4/28(102), 389–395.

Климишин, М. (1987). *В поході до волі: в 2 т., 1*. Детройт: Українська книгарня.

Косик, В. (ред.). (1987). *Ярослав Стецько. Твори: в 2 т.* (Т. 1: Українська визвольна концепція). Мюнхен: Видання Організації Українських Націоналістів.

Липовецький, С. (2025). *Вбити міністра. Варшавський замах та інші пригоди українських націоналістів*. Київ: Темпора.

Мельничук, Б., Сагайдак, М., Уніят, В. (2010). *Великий українець з Тернопілля*. Тернопіль: Астон.

Мірчук, П. (1968). *Нарис історії ОУН*. Мюнхен; Лондон; Нью-Йорк: Українське видавництво.

Мороз, В. (2013, 27 листопада). Молитва українського націоналіста. *Шлях перемоги*, 47, 6.

Мотика, Г. (2013). *Від волинської різанини до операції «Вісла». Польсько-український конфлікт 1943–1947 рр.* Київ: Дух і літера.

Посівнич, М. (упоряд.). (2005). *Варшавський акт обвинувачення Степана Бандери та товаришів*. Львів.

Посівнич, М. (2010). Постать Степана Бандери під час Варшавського та Львівського процесів (1935–1936 рр.). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*, 16, 31–44.

Посівнич, М. (2023). *Степан Бандера. Провідник української ідеї*. Київ: Наш формат.

Разиграєв, О. (2019). Кримінальні та політичні в'язні у львівській тюрмі «Бригідки» у 1918–1939 роках. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*, 3, 20–29.

Романишин, Д. (упоряд.). (1986). Розмови достойного Ярослава Стецька з д-ром Анатолем Бедрієм, переведені і записані на лентах дванадцять касеток в часі від 17 до 23 червня 1985 року в місці постюю. *Архів УІС ОУН в Лондоні*.

Романишин, О. (1987). У 50-річчя великого процесу ОУН у Львові 1936. *Визвольний шлях*, 6(471), 670–685.

Сич, О. (2023). *Монах ОУН: в 3 ч.* (Ч. 1: В Краю). Івано-Франківськ: Лілея НВ.

Сусік, Д. (2006). *З любові до свого народу: спогади*. Львів: Афіша.

ЦДІАЛУ-1: Центральний державний історичний архів України, м. Львів. (ЦДІАЛ України), ф. 309 (Наукове товариство імені Шевченка), оп. 1, спр. 2622, арк. 1–55.

ЦДІАЛУ-2: ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 2623, арк. 1–20.

ЦДІАЛУ-3: ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 2624, арк. 1–54.

ЦДІАЛУ-4: ЦДІАЛ України, ф. 371 (Шухевич Степан (1877–1945), адвокат, громадський і військовий діяч, видавець, публіцист), оп. 1, спр. 77, арк. 163–166.

ЦДІАЛУ-5: ЦДІАЛ України, ф. 371, оп. 1, спр. 78, арк. 1–124.

Ярослав Спольський вдруге перед судом. (1936, 10 листопада). *Діло*, 254, 4.

Wysocki, R. (2003). *Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929–1939. Geneza, struktura, program, ideologia*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Szafoval, N. (1988) *Iaroslav Stetsko y la Libertad de Ucrania*. Munich: Ukrainishes Institut fur Bildungspolitik.

REFERENCES

Vyishly na voliu. (1936, Hruden 30). *Nash prapor*, 150, 1 (in Ukrainian).

Hinda, V. (2024). *Natsionalno-vyzvolnyi rukh v Ukraini 1930–1950 rokiv: fakty, postati, podii*. Kyiv: Aarii (in Ukrainian).

Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (Derzharkhiv Lvivskoi obl.), f. 243 (Lvivska miska komanda derzhavnoi politzii, m. Lviv), op. 1, spr. 219, ark. 1–7 (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 255 (Lvivska kryminalno-slidcha viaznytsia, m. Lviv Lvivskoho voievodstva), op. 1, spr. 1102, ark. 1–6 (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 255 (Lvivska kryminalno-slidcha viaznytsia, m. Lviv Lvivskoho voievodstva), op. 1, spr. 1744, ark. 1–22 (in Polish).

Zaitsev, O. (2014). *Ukrainskyi intehrnyi natsionalizm (1920–1930-ti roky): heneza, evoliutsiia, porivnialnyi analiz* [Doctoral thesis, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy]. Repozytarii: <https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/2685/Zaitsev%20Dissertation.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (in Ukrainian).

Karbovych, Z. (1956, Kviten). Nezminni dorohovkazy. *Vyzvolnyi shliakh: suspilno-politychnyi i nauково-literaturnyi misiachnyk*, 4/28(102), 389–395 (in Ukrainian).

Klymyshyn, M. (1987). *V pokhodi do voli: v 2 t., 1*. Detroit: Ukrainska knyhnarnia (in Ukrainian).

Kosyk, V. (Ed.). (1987). *Yaroslav Stetsko. Tvory: v 2 t.* (T. 1: Ukrainska vyzvolna kontseptsiiia). Miunkhen: Vydannia Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv (in Ukrainian).

Lypovetskyi, S. (2025). *Vbyty ministra. Varshavskiy zamakh ta inshi pryhody ukrainskykh natsionalistiv*. Kyiv: Tempora (in Ukrainian).

Melnychuk, B., Sahaidak, M., & Uniat, V. (2010). *Velykyi ukrainets z Ternopillia*. Ternopil: Aston (in Ukrainian).

Mirchuk, P. (1968). *Narys istorii OUN*. Miunkhen; London; Niu-Iork: Ukrainske vydavnytstvo (in Ukrainian).

Moroz, V. (2013, Lystopad 27). Molytva ukrainskoho natsionalista. *Shliakh peremohy*, 47, 6 (in Ukrainian).

Motyka, G. (2013). *Vid volynskoi rizanyny do operatsii «Visla»*. *Polsko-ukrainskyi konflikt 1943–1947 rr.* Kyiv: Dukh i litera. (in Ukrainian).

Posivnych, M. (Comp.). (2005). *Varshavskiy akt obvynuvachennia Stepana Bandery ta tovaryshiv*. Lviv (in Ukrainian).

Posivnych, M. (2010). Postat Stepana Bandery pid chas Varshavskoho ta Lvivskoho protsesiv (1935–1936 rr.). *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriiia «Istorychni nauky», 16, 31–44 (in Ukrainian).

Posivnych, M. (2023). *Stepan Bandera. Providnyk ukrainskoi idei*. Kyiv: Nash format (in Ukrainian).

Razyhraiev, O. (2019). Kryminalni ta politychni viazni u Lvivskii tiurmi «Bryhidky» u 1918–1939 rokakh. *Visnyk Penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy*, 3, 20–29 (in Ukrainian).

Romanyshyn, D. (Comp.). (1986). Rozmovy dostoinoho Yaroslava Stetska z d-rom Anatolem Bedriiem, perevedeni i zapysani na lentakh dvanadtsiat kasetok v chasi vid 17 do 23 chervnia 1985 roku v misti postoiu. *Arkhiv UIS OUN v Londoni* (in Ukrainian).

Romanyshyn, O. (1987). U 50-richchia velykoho protsesu OUN u Lvovi 1936. *Vyzvolnyi shliakh*, 6(471), 670–685 (in Ukrainian).

Sych, O. (2023). *Monakh OUN: v 3 ch.* (Ch. 1: V Kraiu). Ivano-Frankivsk: Lileia NV (in Ukrainian).

Susik, D. (2006). *Z liubovi do svoho narodu: spohady*. Lviv: Afisha (in Ukrainian).

Tsentrалnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. (TsDIAL Ukrainy), f. 309 (Naukove tovarystvo imeni Shevchenka), op. 1, spr. 2622, ark. 1–55 (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 309, op. 1, spr. 2623, ark. 1–20 (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 309, op. 1, spr. 2624, ark. 1–54 (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 371 (Shukhevych Stepan (1877–1945), advokat, hromadskyi i viiskovyi diiach, vydavets, publitsyst), op. 1, spr. 77, ark. 163–166 (in Polish).

TsDIAL Ukrainy, f. 371, op. 1, spr. 78, ark. 1–124 (in Polish).

Yaroslav Spolskii vdruge pered sudom. (1936, Listopad 10). *Dilo*, 254, 4 (in Ukrainian).

Wysocki, R. (2003). *Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929–1939. Geneza, struktura, program, ideologia*. Lublin: Wydawnictwo UMCS (in Polish).

Szafoval, N. (1988). *Iaroslav Stetsko y la Libertad de Ucrania*. Munich: Ukrainishes Institut fur Bildungspolitik (in Spanish).

Nazar KOSENKO

PhD Student of the Department of Contemporary History

I. Krypiakevyh Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0650-5478>

e-mail: nazzzarkossenko@gmail.com

**«FIGHTING AGAINST THE OCCUPIER ON THE PRISON GROUNDS»:
YAROSLAV STETSKO IN POLISH PRISON
(1934–1936)**

On the basis of archival documents, memories and materials of periodicals, research was conducted during Yaroslav Stetsko's stay in prison by the Polish occupation regime. The nature protection arrest of the ideological referent of the KE OUN at ZUZ in 1934 is highlighted. The conditions of Ya. Stetsko's imprisonment in the Kraków prison and his behavior during interrogations are described. The following means of electing an ideologue of nationalism as the leader of the UNPW in the Lviv prison Brigidka have been analyzed. The details of the struggle of the imprisoned members of the OUN led by Ya. Stetsko for their right against the arbitrariness of the prison administration in 1935–1936, the forms and methods of their protest, and the results of the strikes are disclosed. The relationship between imprisoned members of the OUN and other categories of prisoners in Brigidki is highlighted. The educational activity of the UNPV is characterized. The role of the leader of nationalist political prisoners in starting the publication of the magazine «Irresistible» and the subsequent functioning

of the publication is described. The topics of Ya. Stetsko's articles of the specified period are outlined.

The texts of the OUN ideologue in the underground magazine «Nepoborny» were put into scientific circulation. Through the analysis of the noted journalistic articles of the actor, his views as an ideologue of nationalism on the relationship between nationalism and religion and the church, the philosophy of idealism and voluntarism, nationalist law and morality were revealed. The attitude of Ya. Stetsko to national minorities, the actor's interpretation of the events of the Ukrainian revolution are clarified. The views of the leader of the UNPV on the fundamental principles of Ukrainian nationalism, the tactics and tasks of the liberation movement are characterized. His reasoning regarding the solution of the land problem and the peculiarities of the social concept of the actor are highlighted.

The contacts of Ya. Stetsko during the period of imprisonment with other members of the OUN and family members are highlighted. The influence of being behind bars on the state of health of the leader of the UNPV is characterized. It was established that Ya. Stetsko proved himself to be an original political thinker. It is confirmed that the authority of the OUN ideologue grew as a result of the events of the period of imprisonment

Key words: Yaroslav Stetsko, Ukrainian liberation movement, ideology of Ukrainian nationalism, OUN, interwar period, social and political activity, Western Ukraine.

*Стаття: надійшла до редакції 19.03.2025
прийнята до друку 14.06.2025*